

**CL. V. Ioannis Wamesii, I. C. Celeberrimi, In Academia
Lovaniensi Antecessoris Primarii, Responsorum Sive
Consiliorum De Iure Pontificio Tomus ...**

Wamesius, Johannes

[S.l.], 1643

De Testibus. Consilium CX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98691](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98691)

comparativus enim positivum includit; cum nemo idoneus sit ad sacra Eucharistiae perceptionem, cui mens non constat, c. *Omnis utriusque de panit. & remiss.* ut nec ad testandum, l. 2. *De testam.* Ita quod ad summum huiusmodi D. Gregorij declaratio vel ad illius sollicitudinem, vel reprehensionem diligentiae mariti referenda sit, non ad impugnationem testamenti, aut improbationem actus, cui ipse interfuerat, & cujus projecto subscripserat. Eoque pertinet, quod iidem testes deponunt eum declarasse, quod si videre posset hoc projectum, seu, ut Actor vocat, minutam, quod facile perspiceret, an aliquid ei detractum vel adjectum foret; tendit enim id non obsecrare ad agnitionem testamenti verè conditi: cur enim de adjectione aut detractione sollicitus fuisset, aut suspicionem aliquam concepisset, si nullum nuncupatum & ex nuncupatione scriptum fuisset, l. 4. §. *fin. de actio. empti l. fin. de collat. bon. l. 1. de her. vel act. vend.* Altera D. Gregorij declaratio, de qua solus & sic sine effectu probationis Gabriel deponit, est, quod ex ere mariti testamentum hoc conscripserit. Quod quidem etsi plenissime & indubitè probatum esset, nihil ad impugnationem testamenti huius faceret: nam iure permisum est distantibus testamentum posse legari, l. *Distantibus C. de testam.* si modò ipsi non scripserint quoque l. 1. & 2. *C. de his qui sibi ascrib. facisq; in proposito est tam ex practico solemnè instrumento, quam ex testium instrumentarium depositionibus constare, testatrici prædictum esse testamentum, eamque expressis verbis ultro, & ad interrogationem M. Francisci Blinckvliet declarasse eam esse suam voluntatem, non monosyllabà aliquà responsione per dictionem, ita, sed producta oratione ac voluntate distinctè declaratà. † Quin autem valeat testamentum prius conscriptum ac testatori prædictum & ad interrogationem præsertim Notarij per simplicem etiam responsionem affirmativam nuncupatum, dubitatio nulla est, gl. & dd. in l. *Iubemus C. de testam. Alex. consil. 12. Viso instrumento lib. 1. Vdalric. Zas. cons. 3. n. 37. vol. 1. 10. Dilect. de arte testandi c. 1. tit. de hered. inst. latissime Laurentius sylvan. cons. 54. vol. 1. concurrentibus præsertim tribus illis, quæ ut ad interrogationem alterius conditum testamentum valeat ex Doctorum sententia, Bal. & Ias. in d. l. *Iubemus, Phil. Corne. cons. 73. Viso vol. 1. & 161. de duobus vol. 4. Maria Socin. cons. 229. Primo aspectu vol. 1. Cast. in l. *Hac consultissima C. de testam. Lud. Romani consil. 306. Proposita, requirit Vdalricus Zasius, d. consil. 3. n. 37. Prius, quod eo tempore testatrix articulatè loqui potuit, ut ex testibus instrumentarijs constaret, secundò, quod ei fuerit animus testandi, quod ex eo deprehenditur, quod M. Franciscum specialiter vocari iusserit, & ut instrumentarij deponunt, M. Franciscum postquam advenisset interrogavit, an Notarius esset, eoque respondente, quod sic, eum iusserit absolvere quod cum D. Gregorio inceperat, & tertio, quod metu aut illicito modo ad sic testandum inducitur non fuerit. Et quamvis dissimulari omnino non possit, maritum aliquo modo inlicitè (hoc enim est de quo non instrumentarij testes deponunt) ut hæc domus ei ab vxore legaretur, illicito tamen modo aut fraudulento id factum non est, sed per preces.****

† Criminosum enim non est, neque reprehensione dignum, maritali sermone ac blanditijs postremum vxoris iudicium provocare, l. *ult. si quis aliq. test. prohib. l. ult. & ibi Bald. C. eod.* Nec marito adverteretur, quod unà aut alterà horà postea testatrix sit mortua; nā eadem vespèrā, quā egrotare capit, mortua quoque est; ita ut non possit dici maritum studiosè expectasse augescens morbi inclinantis, que vitæ extremum momentum; cum de testamento in bonā valetudine rarior soleat esse cogitatio; † & in acutis minimèque chronicis morbis, ut est pleuritidis aut pestis, nihil vetet testamentum fieri posse, & plerumque cum privilegio ac remissione solemnitatum, Bald. Salic. Ias. in l. *fin. C. de testam. Alexan. in l. *Scriniarios C. de militarij testam.**

Nec movere potest, quod de causa debiti proponitur: nam demonstratio illa de debito, legatum non coheret, hoc est legatum propterea præcisè factum non est, sed primum purè & absolute, adiecta tandem post absolutam orationem finali aliqua causa, seu potius impulsiva, ad solvendum debita. † Proinde quemadmodum legatum non restringitur, si testator leget Titio fundum ad utendum fruendum; censetur enim legata proprietas plena, l. *Species De auro & argen. leg. l. Donaciones §. 1. De donat. & utrobique post. Frederic. de Sens. cons. 46. nu. 3.* ita quoque nec hoc casu restrictum aut limitatum aut à causa huiusmodi suspensum dici potest hoc legatum. Omnibus itaque revolutis, putamus pro testamento iudicandum.

De Testibus.

SUMMARIVM.

Testis pro duobus contraria deponens:

1. 4. Testis pro duobus diversa deponens quomodo puniatur.
2. Notarij scriptura præsumptionem veri habet.
3. 7. Testis instrumento contrarius quando illi deroget?
5. Testis dicto posteriori an priori stetur?
6. Testis in una parte falsus an in toto falsus præsumitur?
8. Testes valetudinarij à quo examinandi.

CONSILIUM CX.

DVPLEX incidit quæstio circa testem contraria in iudicio sub religione iurisiurandi deponentem, qui quod prius per partē agentē productus affirmavit, postea per Reum etiam productus negavit; prior, an de falso criminaliter puniri possit? Secunda an propter falsitatem, quam inducit posterior depositio, priori testimonio fides detrahatur; an vero utriusque? * Prior quæstio dubitationem non habet, cum iure aperto decisum sit, in l. *Eos qui Ad leg. cor. de falsi. l. Qui falso de testib. Bald. consil. 486. Licet assessores vol. 3. testem pro duobus diversa seu contraria testimonia perhibentem, penā falsi puniendum esse: sic quod ad inducendum falsum in hac causa matrimoniali Waltrudis Appel-*

Appellantis, & Cornelij Appellati, ex duobus contrariis testimonijs Ioannis hoc foldum in quaestione ac disquisitione relinquatur, an Ioanni credendum sit in eo, quod in effectu declarat aliter scriptum esse per Notarium, qui in prima instantia dicta testimonium excepit & descripsit, quam per testes depositum sit? an vero Notario seu illius scripturae, cum ex commissione Iudicis testes examinat? * In quo articulo concors est omnium Doctorum sententia, Spec. in tit. de testib. §. 1. vers. sed pone ecce index, & in tit. de fide instrum. §. restat vers. quid sit dum attestaciones, Roman. in l. 1. §. ult. de verb. oblig. Felin. in c. Cum causam in fine de testib. Guidonius Papa decis. 540. Ang. Cym. & aliorum l. si quis decurio C. ad l. Cornel. De falsis scriptis in falles, reg. 421. pro scriptura Notarii stare juris presumptionem, si Notarius bonae famae sit propter officium publicum, quod praesumitur bene exercere, c. Ad audientiam de praescript. Andr. Alciat. in trad. praesumpt. reg. 3. cap. 14. * & praeterea si testis, qui scripturae contradicit, tam in persona quam dicto suo, non sit omni exceptione, l. Optimam in fine C. de contrab. & commit. stipul. Bart. in l. 1. §. Si qui neget, Quemad. testam. aper. imò (ut ait Ioannes de Anania, cons. 97. In causa ista nu. 2.) in superlativo gradu manifestissime maior; omniumque maxime, cum qui reprobatorio contradicenteque huiusmodi teste utitur positivè non allegavit, quod tam excellenter omni exceptione maior sit, Ang. in l. 2. §. diem d. quemad. testam. aper. Alex. cons. 42. Visis & ponderatis. nu. 24. vol. 4. l. 1. conf. 153. Difficultas huius causa vol. 2. Steph. Bertran. cons. 248. ex themate nu. quinto vol. 3. par. 2. Cum itaque Guilelmus macedots Notarius prime instantie vir sit omni exceptione maior, & cui pars appellata neque infamiam, neque conditionis seu status vilitatem vel lebricitatem obicit, credendum est Notario ita scribenti, non Ioanni postea etiam expressè dicenti, quod ita non deposuerit, multò magis ubi (ut in proposito accidit) testis expressè non contradicit instrumeto, nec formaliter dicit aliter scriptum esse quam deposuit. * Ita ut per posterioris depositionis contrarietatem adversus priorem iudicatur formalis & effectualis falsitas testis; falsitas, inquam, quoad ipsum testem contraria deponentem, ut ipse puniri possit, d. l. Eos, Bald. d. conf. 486. Felin. in c. Cum in tua n. 4. De testib. deposita adhuc posteriore seu sequenti quaestione, an in priore testimonio seu depositione sit veritas vel falsitas.

In qua posteriore quaestione quoque concors & communis est Doctorum sententia, c. 1. §. si autem domino quid sit investit. Lud. Rò. cons. 505. cum testis, Boerj decis. 118. Felin. in d. c. Cum in tua nu. 4. quod in paritate qualitatis testimoniorum seu depositionis, hoc est quando utrumque testimonium est iudiciale & iurissurandi religione confectum, omnino standum sit priori non posteriori; ne in manu testis sit per falsi machinationem, parti, pro qua prius deposuit, praedjudicare, Felinus d. nu. 4. Neque enim posterior commissi falsitas finem testis in priore testimonio detrahare aut derogare debet; non magis quam si multis instrumentis legitime confectis, Notarius postea unum aliquod falsum conficiat, & conficiendo poenae falsi se obstringat: stant enim

omnia praecedentia, non sequentia instrumenta, neque in plena fide & auctoritate testis vel Notarii dicta vel scripta sunt, ex mutata qualitate personae retrò vitientur, Bald. in l. 2. & in l. in exercendis C. de fide instr. * Et quod dicitur, testem in una parte testimonij falsum, in totum censeri falsum, obinet in uno eodemque testimonio, propter fidei & unius depositionis individuitatem, Andr. Alciat. in l. Si ex falsis nu. 15. C. de transact. Vnde cō res ex vera & indubitata juris ratione in hac causa relabitur, ut quoniam Ioannes in prima instantia productus deposuit de fidei datione simpliciter & absolute facta & de annuli immisione, hoc pro vero haberi debeat: & ex adverso pro falso, quod postea de non auditis verbis fidei dationis, nec viso annulo postquam Waltrudis duas definitivas sententias obtinuerat deposuit. † Nec ad rem facit, quod Panormitanus & Felinus, in d. c. Cum in tua, per huiusmodi testis contrarietatem debilitari dicant prius testimonium; sic quòd vigore illius non possit deferri iuramentum in supplementum probationis: nam ut id verum esse in genere admittatur, verum tamen non est suffragantibus & concurrentibus alijs circumstantijs, quae faciant praesumptionem pro primo dicto; eo enim casu existimat Philippus Decius in cap. Per tuas in fin. de probat. decis. Tholos. 280. Item si testis, standum primo dicto extrajudiciali, & non jurato, multo magis jurato; ita ut ex concursu aliarum praesumptionum prius testimonium, adversus injuriam & debilitationem posterioris dicti aut sequentis falsitatis omnino sit munitum, & perinde sit ac si sequens aliqua contraria depositio non existeret, Covar. Variar. resolut. lib. 2. c. 13. nu. 7. Cum ergo in hac causa ad veritatem prioris depositionis, quam Ioannes fecit, concurrant multa, quae praesumptionem veri illi adjiciant, dubitandum non videtur, priori nullà ex parte debilitatè, per hanc posteriorem, ut cujuslibet alterius integræ conditionis testis testimonio, standum sit. Facit autem hanc praesumptionem inter alia iam contracti matrimonij apud plures & saepius per Reum facta, repetita, ac per plures testes probata confessio; de cujus pondere ac potestate praecedentibus aliorum praesolentium responsis multa eleganter in medium adducta sunt. Annuli immissio seu traditio, & diei, quo matrimonium solemnizaretur, conviviumque nuptiale exhiberetur, praecisa assignatio, magnum adjumentum rei perfectae & veritatis dicti testimonij prioris conferunt. Adjuvatur quoque haec praesumptio ex illo, quod hic Ioannes super decimo articulo interrogatorio coram commissario in valetudinaria examinatione exhibitorem continente, quod idem Ioannes neque in principio neque postea aliquem annulum vidisset, affirmet illum articulum; at verbò in repetitione seu recollectione per Iudicem tertiae instantiae facta, aperte confessus fuit, se vidisse annulum; confirmando ea in parte primam depositionem, in qua de annulo affirmativè deposuerat. Sic quod plurimum metuendum, imò non dubitandum videatur de subornatione & falsi machinatione commissi tunc primum, cum inclinante, & ad exitum decurrente causa, duabus conformibus sententijs pro appellante pronuntiatis

Appellatus se videretur extremo periculo ex accessione tertiæ conformis. Cur enim idem non fecit in prima, in qua hunc Ioannem super alijs factis produxit, & produciendo eatenus ejus perlonam comprobavit. *l. Si quis testibus C. de testibus* quare non in secunda? cur rursus subrependo, & obrependo Concilio Brabantie curavit hunc Ioannem iterum super contrarijs factis, post publicationem omnium testimoniorum, non vocato Appellante, nec ejus vero procuratore, valetudinarie examinari auctoritate judicis competentis, & qui de causa cognoscere non poterat, cum deberet ordinaria viâ, & coram Iudice, quem ipse ex delegatione Apostolica impetraverat, id facere? Examinatio enim illa coram commissario Cancellarie facta est 22. Octobris; quando tertia ejusdem Octobris ab Abbate S. Michaelis post rescriptum appellatorium exhibitum, Appellatus jobtinuisset 8 literas citatorias: * cum jus non patitur vel valetudinarie, vel ad futuram rei memoriam testes recipi & examinari, nisi à iudice suo; hoc est, ab eo qui in causa principali, si movetur Iudex futurus est, *Bart. & alij in l. Societatem §. arbitrorum Pro socio Doct. in c. Significavit de testib.* nec id quidem simpliciter, sed præcedente Iudicis decreto gloss. *In l. Aquilia si delictum & ibi Bartol. ad leg. Aquil. Mart. Socin. Nepos cons. 86. Disputatur in presenti nu. 14. vol. 2.* & interveniente partis adversæ citatione, *Doct. in c. fin. Ut hinc non contest. & in Auth. Sed etsi quis c. De testib.* quam citationis necessitatem ipsa commissio Cancellarie aperte & pro fama adiecit. Arguent nimirum hæc insidiantis malitiosæque machinantis animum studium, & extremum conatum subornandi dictum Ioannem hominem quamvis in principio litis bonum & ad testificandum in genere idoneum; in ea tamen qualitate & conditionis tenuitate constitutum, qui facile corrumpi, & à veri tramite abduci possit; cum sit tantum equorum tractor & venditor. Ita ut, quod superius dictum est de facilius retinenda veritate prioris depositionis adversus posteriorem contrariam ex tam idonea qualitate testis in superlativo gradu, planè hic obtinere debeat.

Omnibus itaque in unum coactis, quæ partim hæc, partim & fufius in præcedentibus doctissimorum primariorumque virorum consilijs deducta sunt; habitâ quoque illius ratione, quod appellatio à securâ sententia pro Actrice lata planè fuerit deserta ex omiffa petitione apostolorum *c. 1. de appel. lib. 6.* non obstante restitutione integri adversus eam omiffionem; cum restitutio tantum concessa sit ad petendum apostolos, quod post obtentam restitutionem appellatos fecisse non invenitur: existimamus venerabilis D. Decani officium in eo nunc versari, ut duas illas conformes sententias secundum Actricem nunc appellantem à viris omni suspitione maioribus, adhibitis assessoribus Theologis & Iurisperitis plurimis latas, confirmet; revocatâ sententia D. Decani Aloftensis tertiæ instantiæ iudicis.

De Testibus.

S V M M A R I V M.

Testis an uxor contra maritum esse possit.

1. Domesticum testimonium improbat.
2. Uxor est in perpetuo mariti metu.
3. Uxor an contra maritum cogatur testimonium dicere si aliunde veritas probari non potest.
4. Uxor in criminali contra maritum nunquam cogitur testificari.
5. *L. Lege Julia de testibus intellectus.*

CONSILIUM CXI.

MAGNIFICÆ D. Rector, iussu reculat Elizabetha van Dort, uxor Agidij Wavens huius causæ Rei dicere testimonium in hac causa adversus dictum Agidium suum maritum: † est enim non tantum domestica suo viro, ratione cuius iure civili improbat testimonij fides, *l. etiam C. de testib.* sed etiam viro coniunctissima, & cum eo velut una caro c. *Hac imago XXXIII. q. 5. c. 1. De coniug. leprof.* ob quam causam invita in maritum testimonium dicere non cogitur. *gl. & DD. in d. l. etiam Canonista in c. In literis de testib.* quæ etiam coniunctio cum maritali reverentia uxorem obnoxiam faciat, possitque ex eius testimonio bene concordans matrimonium turbari, non est ei imponenda huiusmodi necessitas arg. *l. Cum te filia c. De inoff. testam. l. reprehendenda C. De instit. & substit.* * nam & ab innocentia in c. Perlatum De his qua vi met. caus. 2 uxor dicitur esse in perpetuo metu viri: sic ut communij opinionem receptum sit, uxorem nec pro viro, nec contra eum admitti, aut ad dicendum testimonium cogi, *Mart. Socin. cons. 17. Supradicta nu. 11. vol. 1. Specul. in tit. De testib. §. de testium compulsionem vers. sed numquid uxor †* Et quamvis communiter tradatur, compelli posse uxorem, ut adversus maritum dicat testimonium, si aliunde veritas probari non potest, & probationis inopia Actorem urget, *Panorm. in d. c. In literis in fin. & Spec. loco supra citato.* id tamen non puto indiscretè procedere, sed tantum obtinere in causa civili.

At in criminali causa existimo nullâ ratione eam compelli posse; cum lege expressum sit cautum, ne adversus socerum, generum, vitricum, & similes personas invitus quis dicat testimonium, *l. Lege Julia De testib.* * Vnde manifestè colligi potest multò minus uxorem compellendam esse, ut adversus maritum testificetur; cum ei maior sit reverentia atque arctior coniunctio. Quam quidem sententiam Accursius, in d. l. *Lege Julia*, producit etiam ad quascumque civiles causas; quem in eo probat Bartholus in d. l. *Lege Julia*. Cum ergo ex conclusione libelli, quem Actor edidit, constet criminaliter agi injuriarum, non civiliter, nulla est causa, cur possit compelli uxor; præsertim nullâ adhuc inopia probationis allegatâ aut singulari aliqua ratione propositâ, cur contra communem regulam compelli debeat; & ex adverso ex magno numero testimonij citatorum Actor inopia non videatur premi.

De Testibus.

S V M M A R I V M.

Testium productio post publicationem.

1. Testibus publicatis in causa matrimonij alij adhuc produci possunt.
2. Sententia matrimonialis non transiit in causam iudicari.